

KPSS TARİH · ÜNİTE 5 / 13 · OSMANLI TARİHİ

Osmanlı Duraklama ve Gerileme: KPSS Hap Bilgi

Bu ünite
14 çıkmış soru (2012-2021)
bu bloktan yılda ~9 soru
14 ÖSYM tuzağı

KPSS'de Osmanlı tarihinden her yıl yaklaşık **9 soru** geliyor. Bu ünite XVII. yüzyıldaki duraklamayı, XVIII. yüzyıldaki gerilemeyi ve ıslahatları anlatıyor: ÖSYM 2012-2021 arasında buradan **14 soru** sordu.

Sorular üç yerde toplanıyor: tımarın bozulup **iltizamın** yayılması, **Lale Devri** ve Batıya açılma, **III. Selim** ve ıslahatçılar. Savaş ve antlaşma sorulmadı. ÖSYM'nin sorduğu her bilginin yanında sorulduğu yıl yazıyor.

① ÖSYM bu üniteden ne sordu?

14 sorunun 5'i tek konudan geldi: ıslahatlar ve ıslahatçılar.

ıslahatlar ve ıslahatçılar ■■■■■ 5 soru

2014 XVIII. yüzyıl ıslahatçıları 2016 II. Osman ve Hotin Seferi

2018 III. Selim'in ıslahat alanları 2020 III. Selim ve Meclis-i Meşveret

2021 Batı usulü askerî kurumlar

Batıya açılma: Lale Devri, elçilik, mimari ■■■■■ 5 soru

2015 Avrupa etkisindeki mimari 2017 Daimî elçiliklerin nedenleri

2019 Batıyla ilk kültürel temas: Lale Devri 2019 İlk daimî elçilik: Londra

2021 Lale Devri'nin yenilikleri

Bozulma: tımar, iltizam, Celali ■■■■ 4 soru

2017 Sekbanlar ve taşrada asayiş 2017 Tımarın bozulması ve iltizam

2018 Savaşlar, Celali isyanları ve ekonomi 2020 Tımarlı sipahinin gerilemesi ve iltizam

Yıllar 2012-2021 KPSS Genel Kültür testlerinden. Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; sorulan bilgi notlarda **KPSS 2019** gibi bir damgayla, sorulduğu yılla işaretli.

2 Zaman Çizelgesi

Kim, ne zaman?

Duraklama
1579 - 1699

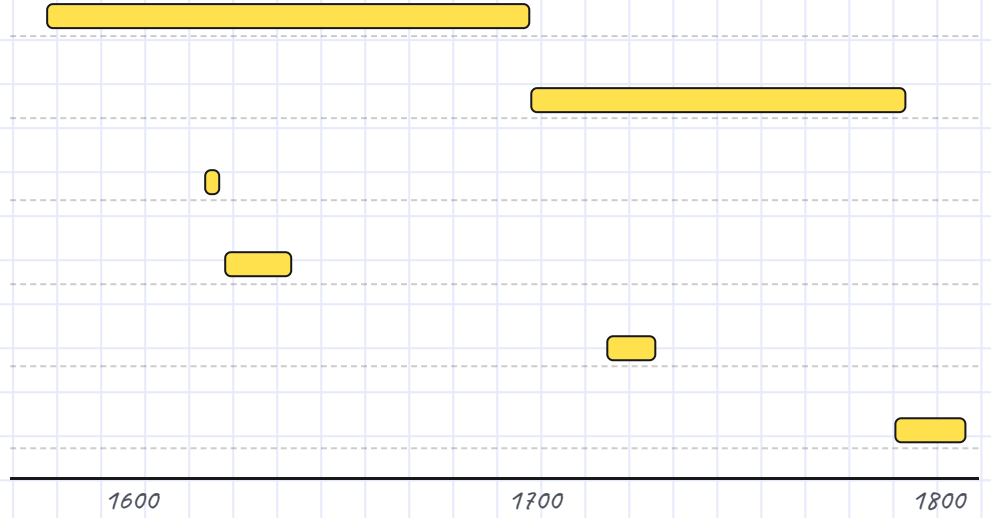
Gerileme
1699 - 1792

II. Osman
1618 - 1622

IV. Murat
1623 - 1640

Lale Devri
1718 - 1730

III. Selim
1789 - 1807

Kilit tarihler

1579 • Sokullu Mehmet Paşa öldü; **Duraklama** başladı.

1585 • Akçede **tağşiş**: paranın değeri düşürüldü. **KPSS 2018**

XVII. yy başı • **Büyük Kaçgun**: Celali isyanlarıyla köyler boşaldı. **KPSS 2018**

1621 • **Hotin Seferi**; II. Osman yenîçeriliği kaldırmayı düşündü. **KPSS 2016**

1622 • II. Osman yenîçerilerce öldürüldü.

1653 • **Tarhuncu Ahmet Paşa** ilk denk bütçeyi hazırladı. **KPSS 2014**

1683 • **II. Viyana Kuşatması**; geri çekilme başladı.

1699 • **Karlofça**: ilk büyük toprak kaybı, Gerileme başladı.

1718 • **Pasarofça**; **Lale Devri** başladı. **KPSS 2019**

1727 • **İbrahim Müteferrika** matbaası kuruldu. **KPSS 2021**

1730 • **Patrona Halil İsyanı**; Lale Devri bitti.

1734 • **Humbarahane** (Humbaracı Ahmet Paşa). **KPSS 2014**

1774 • **Küçük Kaynarca**.

1789 • **III. Selim** tahta çıktı.

1793 • **Nizam-ı Cedit** ordusu; Londra'da ilk **daimî elçilik**. **KPSS 2019**

1795 • **Mühendishane-i Berri Hümayun** açıldı. **KPSS 2018**

1807 • **Kabakçı Mustafa İsyanı**: III. Selim tahttan indirildi.

③ Bozulma: Tımar, İltizam, Celali

Tımar dan iltizama

① XVI. yüzyıl sonu: savaşta ateşli silahlar öne çıktı. KPSS 2020

↓
② Atlı tımarlı sipahinin önemi azaldı; tüfekli ücretli asker çoğaldı. KPSS 2020

↓
③ Ücret nakit ister: hazinenin nakit para ihtiyacı arttı. KPSS 2020

↓
④ Tımar toprakları vergisi peşin alınmak üzere iltizama verildi: iltizam yaygınlaştı. KPSS 2017

↳ Tımarın bozulmasının sonucu iltizamdı; ekber ve erşed ya da müsadere bununla ilgili değil. KPSS 2017

Uzun savaşlar ve Celali isyanları

- Köyler boşaldı (Büyük Kaçgun), fiyatlar yükseldi, akçenin değeri düştü. KPSS 2018

- Maaşlı askerin (ulufeli) gerçek geliri azaldı. KPSS 2018

- Toprak işlenmeyince tımarlı sipahi sayısı azaldı, artmadı. KPSS 2018

Sekbanlar

- XVI. yüzyıl sonunda nüfus arttı; topraksız genç nüfus paşa kapılarında kul, sekban oldu. KPSS 2017

- Habsburg savaşlarında tüfekli piyade gerekti; devlet sekbanlardan yararlandı. KPSS 2017

- Seferden sonra kapısız kalan sekbanlar taşrada asayişi bozdu; kapıları kalabalık beyler güçlendi, köyden kente göç başladı. KPSS 2017

⚠ ÖSYM tuzağı

Kapısız kalan sekbanlar taşrada asayişi sağlamadı, bozdu. Celali isyanları da tımarlı sayısını azalttı. KPSS 2017

4) XVII ve XVIII. Yüzyıl Islahatları

İki yüzyıl, iki yöntem

XVII. YÜZYIL

Eski düzene dön

- Baskı ve şiddetle
- Bozulan kurumlar onarılmak istendi
- Kişiye bağlı, kalıcı olmadı

XVIII. YÜZYIL

Avrupa'yı örnek al

- Batının üstünlüğü kabul edildi
- Önce askerî alanda
- Elçilik, matbaa, okul

→ **Karlofça** (1699) dönüm noktası: yenilgiler Avrupa'ya bakmayı zorunlu kıldı.

Islahatçılar: hangi yüzyıl?

XVII. YY · PADİŞAH

II. Osman

Hotin Seferi'nden sonra
yeniçeriliği kaldırmayı düşünen
ilk padişah

KPSS 2016

XVII. YY · PADİŞAH

IV. Murat

Sert önlemler; Koçi Bey Risalesi
ona sunuldu

XVII. YY · SADRAZAM

Tarhuncu Ahmet Paşa

İlk denk bütçe (1653)

KPSS 2014

XVII. YY · SADRAZAM

Köprülü Mehmet Paşa

Geniş yetkiyle sadrazam
(1656)

XVIII. YY · SADRAZAM

**Nevşehirli Damat
İbrahim Paşa**

Lale Devri'nin sadrazamı

KPSS 2014

XVIII. YY

**Humbaracı Ahmet
Paşa**

Humbarahane (1734)

KPSS 2014

XVIII. YY · SADRAZAM

Koca Ragıp Paşa

III. Mustafa döneminin
ıslahatçısı

KPSS 2014

XVIII. YY · SADRAZAM

Halil Hamit Paşa

Topçu ve mühendis ocaklarını
düzenledi

KPSS 2014

KODLA

On yedide sopa, on sekizde Avrupa

XVII. yüzyıl ıslahatları **baskıyla** (II. Osman, IV. Murat, Köprülüler, **Tarhuncu**); XVIII. yüzyıl ıslahatları **Avrupa örnek alınarak** (Damat İbrahim, Humbaracı Ahmet, Koca Ragıp, Halil Hamit, III. Selim).

⚠ ÖSYM tuzağı

Tarhuncu Ahmet Paşa XVII. yüzyılın ıslahatçısı; XVIII. yüzyılın değil. Yeniçeriliği kaldırmayı ilk düşünen de **II. Osman**, **II. Mahmut** değil. KPSS 2014

5) Lale Devri ve Batıya Açılma

Lale Devri (1718-1730)

- **Pasarofça**'yla başladı, **Patrona Halil İsyanı**'yla bitti; padişah **III. Ahmet**, sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa.
- Batıyla **teknik ve kültürel** alanda ilk kez temas: Avrupa başkentlerine **geçici elçiler** (Yirmisekiz Mehmet Çelebi, Paris). KPSS 2019
- İlk Türk **matbaası** (İbrahim Müteferrika); **tercüme** heyetleri; yeni okul ve kütüphaneler. KPSS 2021
- İlk kez **çiçek aşısı** uygulandı. KPSS 2021
- Yangınlar için **Tulumbacı Ocağı**; Yalova'da kâğıt fabrikası.
- Mimaride **barok** ve **rokoko** etkisi. KPSS 2019

KODLA

Matbaa Aşısı Tulumba Elçi

MATE: Lale Devri'nin yenilikleri. Halkın yönetime katılması **yok**: o, 1876'dan sonraki meşrutiyetin işi.

Geçici elçi, daimî elçi

LALE DEVRİ

Geçici elçi

- İş bitince döner
- Gözlemini sefaretnameyle anlatır
- Yirmisekiz Mehmet Çelebi, Paris

III. SELİM

Daimî elçilik

- İlk Londra (1793)
- İlk daimî elçi Yusuf Agah Efendi
- Sonra Paris, Viyana, Berlin

↳ Nedenleri: Avrupa'ya karşı **yenilgiler** ve **denge politikası** (Avrupa'yı yakından izlemek).
İş isyanlarıyla ilgisi yok. KPSS 2017

Avrupa etkisinde mimari

LALE DEVRİ · 1728

III. Ahmet Çeşmesi

Topkapı Sarayı önünde; lale ve rokoko süsleme

BAROK · 1755

Nuruosmaniye Camii

İstanbul'da barok etkili ilk büyük cami

KPSS 2015

BAROK · 1763

Laleli Külliyesi

III. Mustafa döneminde

KPSS 2015

XVIII. YY · AĞRI

İshak Paşa Sarayı

Doğubayazıt'ta; doğu ve batı üslupları bir arada

KPSS 2015

XIX. YY

Beylerbeyi Sarayı

Boğaz kıyısında; Avrupa saray mimarisi

KPSS 2015

KLASİK · 1616

Sultan Ahmet Camii

I. Ahmet; Sedefkâr Mehmet Ağa. Avrupa etkisi yok

KPSS 2015

⚠ ÖSYM tuzağı

Batıyla teknik ve kültürel temas ilk kez **Lale Devri**'nde; Nizam-ı Cedit, Tanzimat ya da meşrutiyet değil. Lale Devri'nde halk yönetime **katılmadı**. KPSS 2019

6) III. Selim ve Nizam-ı Cedit

III. Selim (1789-1807)

- Tahta çıkınca devlet adamlarından ve yabancı uzmanlardan **layiha** (rapor) istedi; **Meclis-i Meşveret**'te tartıştırdı; istişareye önem verdi. KPSS 2020
- Ordu: **Nizam-ı Cedit** (1793); masrafı için **İrad-ı Cedit** hazinesi. KPSS 2018
- Eğitim: **Mühendishane-i Berri Hümayun** (1795). KPSS 2018
- Diplomasi: Avrupa başkentlerinde **daimî elçilikler**; ilki Londra. KPSS 2019
- Din alanında ıslahat **yapmadı**. KPSS 2018
- 1807 **Kabakçı Mustafa İsyanı**: Nizam-ı Cedit kaldırıldı, III. Selim tahttan indirildi.

Batı usulü askerî kurumlar

I. MAHMUT · 1734

Humbarahane

Humbaracı Ahmet Paşa; yanında Hendesehane

KPSS 2021

XVIII. YY

Hendesehane

Geometri ve mühendislik okulu

KPSS 2021

III. MUSTAFA · 1773

Mühendishane-i

Bahri Hümayun

Deniz mühendis okulu

III. SELİM · 1795

Mühendishane-i Berri Hümayun

Kara mühendis okulu

KPSS 2021

III. SELİM · 1793

Nizam-ı Cedit

Avrupa usulü yeni ordu

II. MAHMUT · 1808

Sekban-ı Cedit

Alemdar Mustafa Paşa;

Nizam-ı Cedit'in devamı

KPSS 2021

II. MAHMUT · 1826

Eşkinici Ocağı

Yeniçeriden seçilen yeni birlik

KPSS 2021

KLASİK DÖNEM

Topçu Ocağı

Kapıkulu ocağı; Batı etkisiyle kurulmadı

KPSS 2021

⚠ ÖSYM tuzağı

III. Selim **meşruti idareye geçmedi**: halkın yönetime katıldığı ilk meşrutiyet 1876'da, II. Abdülhamit döneminde. KPSS 2020

7 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Tarhuncu Ahmet Paşa XVII. yüzyıl ıslahatçısı; Damat İbrahim, Humbaracı Ahmet, Koca Ragıp ve Halil Hamit XVIII. yüzyıl. KPSS 2014
- 2 Sultan Ahmet Camii klasik dönemin eseri; Avrupa etkisi Nuruosmaniye, Laleli ve İshak Paşa Sarayı'nda. KPSS 2015
- 3 Hotin Seferi'nden sonra yeniçeriliği kaldırmayı düşünen II. Osman; II. Mahmut değil. KPSS 2016
- 4 Kapisız kalan sekbanlar taşrada asayişi sağlamadı, bozdu. KPSS 2017
- 5 Tımarın bozulmasının sonucu iltizamın yaygınlaşması; ekber ve erşed ya da müsadere değil. KPSS 2017
- 6 Daimî elçiliklerin nedeni yenilgiler ve denge politikası; iç isyanlar değil. KPSS 2017
- 7 Savaşlar ve Celali isyanları tımarlı sayısını artırmadı, azalttı. KPSS 2018
- 8 III. Selim din alanında ıslahat yapmadı; ordu, eğitim, diplomasi ve yönetimde yaptı. KPSS 2018

- 9 Batıyla teknik ve kültürel temas ilk kez Lale Devri'nde; Nizam-ı Cedit ya da Tanzimat değil. **KPSS 2019**
- 10 İlk daimî elçilik Londra'da (1793); Paris, Viyana ya da Berlin değil. **KPSS 2019**
- 11 Tımarlı sipahinin önemi azalınca nakit ihtiyacı arttı ve iltizam yaygınlaştı. **KPSS 2020**
- 12 III. Selim meşrutî idareye geçmedi; ilk meşrutîyet 1876'da. **KPSS 2020**
- 13 Lale Devri'nde halk yönetime katılmadı; yenilikler matbaa, aşı, tercüme, okul ve kütüphane. **KPSS 2021**
- 14 Topçu Ocağı Batı etkisiyle kurulmadı; Klasik Dönem'in kapıkulu ocağı. **KPSS 2021**

8 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Lale Devri'nde ilk Türk matbaası açıldı.	☐ D ☐ Y
2. Osmanlı'nın ilk daimî elçiliği Paris'teydi.	☐ D ☐ Y
3. Nizam-ı Cedit ordusunu III. Selim kurdu.	☐ D ☐ Y
4. III. Selim meşrutîyeti ilan etti.	☐ D ☐ Y
5. XVI. yüzyıl sonunda ateşli silahlar tımarlı sipahinin önemini artırdı.	☐ D ☐ Y
6. Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmayı ilk düşünen padişah II. Osman'dır.	☐ D ☐ Y
7. Tarhuncu Ahmet Paşa XVIII. yüzyıl ıslahatçısıdır.	☐ D ☐ Y
8. Sultan Ahmet Camii Avrupa etkisindeki mimarinin örneğidir.	☐ D ☐ Y
9. Topçu Ocağı Batı etkisiyle kurulan askerî kurumlardandır.	☐ D ☐ Y
10. Celali isyanları köylerin boşalmasına yol açtı.	☐ D ☐ Y
11. XVII. yüzyıl ıslahatlarında Avrupa örnek alındı.	☐ D ☐ Y
12. Lale Devri Patrona Halil İsyanı ile sona erdi.	☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. **D** İbrahim Müteferrika, 1727.
2. **Y** Londra (1793, Yusuf Agah Efendi).
3. **D** Masrafı İrad-ı Cedit hazinesinden.
4. **Y** İlk meşrutiyet 1876, II. Abdülhamit.
5. **Y** Azalttı; ücretli asker ve iltizam öne çıktı.
6. **D** Hotin Seferi'nden sonra; 1622'de öldürüldü.
7. **Y** XVII. yüzyıl; ilk denk bütçe.
8. **Y** Klasik dönem; barok örneği Nuruosmaniye.
9. **Y** Klasik Dönem kapıkulu ocağı.
10. **D** Büyük Kaçgun.
11. **Y** Baskıyla eski düzene dönmek istendi; Avrupa XVIII. yüzyılda örnek alındı.
12. **D** 1730; III. Ahmet tahttan indirildi.

Kaynak: Konu kapsamı ve ağırlık: ÖSYM 2026-KPSS Kılavuzu, Tablo 1. Soru yılları: ÖSYM 2012-2021 KPSS Genel Kültür testleri.